

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 7 Maj 1880, kl. 2 e. m.

*Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8,
i fråga om föreslagen ändrad anordning af undervisnings-
timmarne vid rikets allmänna läroverk.*

Med anledning af en inom Riksdagens Andra Kammare af Herr Wengberg väckt motion (N:o 100) om ändring i tredje och femte punkterna i mom. 2 § 18 af Stadgan för rikets allmänna läroverk den 1 November 1878 har Andra Kammaren den 14 nästlidne April för sin del beslutit, det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om sådan ändring i Stadgan för rikets allmänna läroverk, att tredje punkten af mom. 2 § 18 erhåller följande lydelse: *Ej må i någon klass flera än tre läsetimmar följa på hvarandra.*

Efter det att protokollsutdrag härom till Första Kammaren inkommit, har Kammaren behagat, för vidare utredning, hänvisa ärendet till sitt Tillfälliga Utskott N:o 2.

Motionären har såsom stöd för den föreslagna ändringen hufvudsakligen anfört:

att den eftermiddagsläsning, som genom öfverklagade stadganden åläggdes de 5 lägre klassernas lärjungar, väckt mycken missbelåtenhet hos skolungdomens föräldrar och målsmän, hvarom ett stort antal petitioner, afgifna i syfte att erhålla dispens från bemälda stadganden bära vittne;

att dagen splittras för både lärare och lärjungar, derigenom att arbetet i skolan måste utsträckas från den tidiga morgonstunden till klockan 5 à 6 på aftonen;

att flertalet lärjungar måste tillryggalägga vägen mellan hemmet och skolan 3 à 4 gånger dagligen, hvilket med de uti icke få städer förekommande större afstånd upptager en tid af 2 à 3 timmar;

att sammanhållningen på skolans område betydligt försvåras genom en annan tidindelning för de högre klasserna än för de lägre;

att lärjungarnes hemarbete genom den införda dagordningen motverkas och förknappas, att nödig undervisning för dem, som hafva anlag för musik m. m. omöjliggöres, samt att utrymmet för de nu påyrkade så kallade »fria lekarné» genom densamma inskränkes;

att hemlifvet i familjen lider stort afbräck och att hushållsordningen i hemmet på ett obehagligt sätt rubbas i de talrika fall, der flere ynglingar på olika stadier i skolan tillhöra samma hem.

I likhet med Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, anser sig Utskottet böra erinra derom, att nu öfverklagade bestämmelser i Stadgan af den 1 November 1878 grunda sig på Kongl. Maj:ts proposition till 1873 års riksdag angående elementarläroverken, hvars punkt 9 »att förmiddagsläsningen i skolan inskränkes» då blef af Riksdagen lemnad utan anmärkning. I bilagan till sagda proposition anfördes såsom skäl för det gjorda förslaget följande:

»För att bereda lärjungarne en mer samlad tid för det dagliga hemarbetet, har det, helst skolstadgan icke lagt något hinder i vägen för en dylik anordning, blifvit allt mer och mer öfligt att förlägga så stor del af undervisningstimmarne som möjligt till förmiddagarne. Några lästimmor och de flesta öfningstimmar hafva dock måst öfverflyttas till eftermiddagarne, och det fulla åtnjutandet af den åsyftade fördelen genom lästimmornes förläggning till förmiddagen sålunda blifvit förhindradt. Men oafsedt detta har härigenom uppstått en nödvändighet för lärjungarne att på den lediga delen af eftermiddagen lära sig samtliga lexorna till den följande förmiddagen, emedan denna icke lemnat nog tid öfrigt till öfverläsning af någon särskild lexa. Detta som kan vara af ringa eller ingen betydelse för de mognare lärjungarne i de öfre klasserna, hvilka förnä å inhemta sina olikartade dagspensa utan att sammanblanda och till följd deraf snart glömma dem, är deremot af en ganska stor vigt för de yngre, hvilka derigenom nödgas att i en följd inlära och försöka att till följande dag minnas ett stundom icke ringa antal lexor. Redan detta är för mången af dem redan nog ansträngande, Men just det som förorsakat denna ansträngning, nemligen sammanförandet af lärotimmarne på förmiddagen, är det ännu mer. Ett dagligen under tre

timmar å rad med blott några minuters uppehåll fortgående intellektuelt arbete — föregånget eller efterföljdt af ett enahanda arbete under två timmar, vanligen skilda från de tre genom en större ledighet, hvilken dock ofta är till hälften upptagen af något öfningsämne — kan för en svag eller sjuklig yngling redan kännas svårt; då det på samma sätt dag efter dag återkommer, blir det äfven för en stark och frisk betungande. Ställes nu ett dylikt skolarbete i samband med de dermed oskiljaktigt förknippade missförhållandena i dietiskt afseende, såsom brådskanie och oregelbunden frukostspisning, lexläsning långt efter qvällsmålet och dylikt, så skall det säkert icke förvåna om mången just i de hopade förmiddagslektionerna velat se en af de verksammaste orsakerna till öfveransträngningen, åtminstone till den fysiska.»

Dessa för få år sedan af Kongl. Maj:t och Riksdagen gillade grunder för inskränkande af förmiddagsläsningen med de lägre klasserna hafva, enligt Utskottets förmenande, icke blifvit af den under tiden vunna erfarenheten försvagade; snarare torde det tystnade talet om öfveransträngning i dessa klasser böra i tillbörlig mån anses hafva gifvit dem ökad kraft. För ett sådant antagande synes icke heller Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1 hafva varit främmande, då det i afseende på detta 1873 års förslag till läseordning yttrar: »Man var då af en åsigt, att tre timmars omedelbart på hvarandra följande läsning måste öfveranstränga de yngre lärjungarne, äfven om dessa timmar vore skilda genom en 5 à 10 minuters lång fristund. Utskottet vill icke afgjort bestrida rigtigheten af denna åsigt, ehuru Utskottet icke kan anse densamma vara bevisad. Då Stockholms Läraresällskap år 1870 framstälde spörsmål härom till det i Göteborg församlade Nordiska Läraremötet, blef svaret, att, enär någon bevisande undersökning icke blifvit gjord, kunde intet svaromål afgifvas. Ofvan har blifvit erinradt derom, att i Tysklands skolor läses fyra timmar å rad. Utskottet vill äfven påpeka, att man torde kunna anordna undervisningen så, att en tre timmars läsning icke blir synnerligen mera ansträngande, åtminstone i intellektuelt afseende, än två timmars läsning, genom lämplig omvexling af lättare och svårare ämnen. Men äfven om det må anses obestriddigt, att ansträngningen *i och för sig* alltid må blifva större genom att läsa tre timmar å rad än två timmar, vågar dock Utskottet anse, att denna vinst af inskränkt förmiddagsläsning mer än motväges deraf, att lärjungen i sådant fall måste hållas kvar i skolan till sent på qvällen samt sällan får någon eftermiddag fri. Utskottet måste dessutom för sin del erkänna, att, då föräldrar och måls-

män, lärare och eforer från så många af våra läroverk, hvilka personer dock bäst torde kunna praktiskt bedöma nuvarande förordnings verkningar, det inflytande, som lokala förhållanden i detta fall måste utöfva, samt lärjungarnes välförstådda intresse, ifrigt påyrka större frihet i detta hänseende, vill det synas hardt nära obilligt, om Riksdag och Regering på blott teoretiskt-pedagogiska grunder skulle säga sitt nej.»

Hvad nu beträffar detta sista argument, hemtadt från den stora myckenhet af petitioner, hvilka från rikets städer till Kongl. Maj:t inkommit, men blifvit till största delen lemnade utan afseende, så instämmer Utskottet villigt i den uttalade åsigten om dess betydelse och skall ingalunda söka att förringa densamma. Men *då* just genom dessa petitioner det ifrågavarande ärendet redan blifvit inför Kongl. Maj:t framdraget och pröfvadt; *då* enl. § 18 mom. 2 af gällande läroverksstadga det heter: »I afseende på de dagliga undervisningstimmarnes fördelning gälla följande bestämmelser *der ej Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgifver undantag*»; och *då* mer än osäkert är, att, om den af motionären föreslagna förändringen i nyss anförda paragraf gillades och fastställdes, det dermed åsyftade mål skulle vinnas, så anser sig Utskottet sakna tillräckliga skäl att tillstyrka en skrifvelse af motsatt syfte till den år 1873 afgifna och hemställer därför,

att Första Kammaren icke måtte biträda det af Andra Kammaren i ämnet fattade beslut.

Stockholm den 4 Maj 1880.

På Utskottets vägnar:

W. STRÅLE.